

**Πρόκληση: “Σύγχρονες Εκκλησίες της Κύπρου, Διδάγματα της Βυζαντινής
Αρχιτεκτονικής”**

**Challenge: “Contemporary Churches of Cyprus, Learning from Byzantine
Architecture”**

(1) Ευχαριστώ θερμά την Βυζαντινολογική Εταιρεία Κύπρου και τον πρόεδρο της, Δρ. Ανδρέα Φούλια, για την πρόσκληση, όπως και όλους τους άλλους φορείς που υποστήριξαν την εκδήλωση. Χαίρομαι που βλέπω μεταξύ άλλων, νέους συνάδελφους, καθηγητές και φοιτητές από τα πανεπιστήμια μας, καθώς και την σεβαστή αντιπροσωπεία της Ιεράς Αρχιεπισκοπής.

Λοιπόν, για να εξηγούμαστε: Είμαι εδώ, όχι σαν αρχαιολόγος, ούτε ιστορικός, ούτε σαν βυζαντινολόγος, ή ακόμα σαν κάποια ιδιοφυΐα της αρχιτεκτονικής, αλλά σαν απλός συνάδελφος συμπολίτης αρχιτέκτονας και δάσκαλος, και για εσάς που μπορεί να μην το γνωρίζετε, γέννημα και θρέμμα της Νέας Υόρκης, και έτσι να με συγχωρείτε για τις γλωσσικές μου ελλείψεις και ανακρίβειες. Είμαι όμως πολύ υπερήφανος για τις βαθιές μου Κυπριακές ρίζες.

Πριν προχωρήσω, θα ήθελα να επισημάνω δύο δημοσιεύσεις από πολύ σεβαστούς συνάδελφους, τον αρχιτέκτονα Ανδρέα Φιλίππου, στον οποίο χρωστώ πολλά για την σταδιοδρομία μου στη Κύπρο, για το εξαιρετικό τεύχος του “Byzantine Churches of Cyprus”, και για τις μελέτες των στεγασμένων εκκλησιών του Τροόδους τον φίλο

αρχιτέκτονα Χάρη Φεραίο. Επίσης σημειώνω το πρόσφατο διεξοδικά μελετημένο άρθρο του Γιάννη Αγισιλάου για την Ορθόδοξη Ναοδομία, το οποίο υποστηρίζει και αναπτύσσει πολλά από τα θέματα της διάλεξης που με προβληματίζουν και μένα σήμερα.

(2) Ξεκινώντας τον διάλογο για το θέμα “Πρόκληση: Σύγχρονες Εκκλησίες της Κύπρου, Διδάγματα της Βυζαντινής Αρχιτεκτονικής”, και που το περιεχόμενο πηγάζει από καθαρά προσωπικές μου απόψεις και εμπειρίες, μία σύντομη Εισαγωγή:

Από τα σημαντικότερα έργα που μπορεί να αναλάβει ένας αρχιτέκτονας είναι να σχεδιάσει ένα Ναό που σαν δομημένη ύπαρξη, θα συμβολίζει και θα εκφράζει μια πόλη, μια κοινότητα, ή μια ιδέα, η οποία μεταξύ άλλων θα μπορούσε να ονομάζεται ο Παρθενώνας των Αθηνών, η Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, η Παναγία των Παρισίων, η Βασιλική του Αγίου Πέτρου, η Σαγκράδα Φαμίλια στη Βαρκελώνη, το Unitarian Temple στο Σικάγο, ή η Συναγωγή Beth Sholom στη Φιλαδέλφεια ΗΠΑ, χωρίς να αποκλείονται ναοί άλλων πίστσεων.

Συνεχίζοντας, η Κύπρος είναι πλούσια σε εξαιρετικά παραδείγματα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Βυζαντινής περιόδου, προσαρμοσμένα σε τοπία της υπαίθρου, σε χωριά και σε πόλεις. Και μία παρένθεση, κατά την άποψη πολλών, αυτή η περίοδος σχεδόν 1000 χρόνων δεν προβάλλεται και δεν

μελετάται σαν ένα κομμάτι της πολιτιστικής πορείας του τόπου στο βαθμό που θα έπρεπε.

Η διάλεξη θα παρουσιάσει επιλεγμένα σημαντικά ιστορικά και σύγχρονα παραδείγματα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, κυρίως της Κύπρου, με σκοπό, μέσω και κάποιων ερωτημάτων, τον προβληματισμό όλων, για το πώς μπορούμε να αναπτύξουμε και να στηρίξουμε σαν αρχιτέκτονες αλλά και σαν απλοί πολίτες, μία νέα σύγχρονη αρχιτεκτονική η οποία μέσω διδαγμάτων και παραδειγμάτων από το παρελθόν, θα σέβεται την ιστορική Βυζαντινή αρχιτεκτονική της Κύπρου.

(3) Σαν κοιτάζετε τα αρχιτεκτονικά παραδείγματα που έχω επιλέξει, θα ήθελα να έχετε υπόψη σας, κάποια βασικά ερωτήματα / προκλήσεις για το δικό σας προβληματισμό και αυτό - απαντήσεις.

Προκλήσεις

- Τι έχουμε μάθει από τη Βυζαντινή αρχιτεκτονική κληρονομιά της Κύπρου;
- Ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος της σύγχρονης τεχνολογίας και πιά η επίδραση της πάνω στον σχεδιασμό εκκλησιών σήμερα;
- Πως μια αρχιτεκτονική ιδέα θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με την εισαγωγή της έκφρασης πνευματισμού, όχι μόνο από τις παραδοσιακές μορφολογικές και λειτουργικές ανάγκες του εκκλησιαστικού χώρου;
- Τι επίδραση ή ρόλο θα έπρεπε να έχει η ναοδομία στον πολεοδομικό σχεδιασμό ή την μεταμόρφωση μιας γειτονιάς, κοινότητας ή και πόλης;

- Μπορεί ή πρέπει ένας αρχιτέκτονας να συγκρατήσει το εγώ του, την προσωπική ταυτότητα του, στη διαδικασία σχεδιασμού για τις ανάγκες μιας πίστης;
- Και να μου επιτρέψετε μία προσωπική τοποθέτηση: Είναι επιτακτική η ανάγκη σήμερα για μια συμβιωτική σχέση μεταξύ της κοσμικότητας και της θρησκείας γενικά, και αυτή η συμβίωση πρέπει να εκφράζεται μέσω του οικοδομημένου περιβάλλοντος.

(4) Αρχίζω με κάποια σημαντικά εικονικά, γνωστά, ιστορικά παραδείγματα, τα οποία κατά την άποψη μου, εκφράζουν ιδέα, πίστη, τεχνολογία, συμβολισμό, τοπίο και περιβάλλον, και το 'εγώ', ή την κάποτε ιδιόρρυθμη προσωπικότητα των δημιουργών.

(SLIDES 4 - 19)

(20-45) Και συνεχίζω με γνωστά, όπως και κάποια λιγότερο γνωστά, παραδείγματα Βυζαντινών ναών της Κύπρου, που εκφράζουν μεταξύ άλλων, τη συμβίωση, αλλά και που διαβάζονται σαν συμπαγή αντικείμενα τοποθετημένα μέσα στο φυσικό τοπίο. Ή ενταγμένα σαν μπόλιασμα μέσα σε αστικά και υπαίθρια τοπία, ή που με την έντονη ύπαρξη τους μεταμορφώνουν το μάκρο/μίκρο-περιβάλλον.

Τα παραδείγματα αυτά έχουν μεταξύ τους κάποια κοινά στοιχεία, όπως δυναμικούς, ξεκάθαρους γεωμετρικούς όγκους, που πολλές φορές η σύνθεση τους μοιάζει με σύγχρονο αφηρημένο έργο γλυπτικής, που ταυτόχρονα εκφράζει, συμβολικά, όπως ο

θόλος, η σταυροειδή κάτοψη, αλλά όχι αποκλειστικά, και λειτουργικά, την Ελληνορθόδοξη θρησκεία.

Επίσης ως κοινά στοιχεία, η χρήση ελάχιστων απλών υλικών, ο συσχετισμός με το γύρω περιβάλλον, το φως που δημιουργεί αποκαλυπτικές σκιές, συμπληρώνοντας έτσι την αρχιτεκτονική των ναών.

Ακόμη και τα ανοίγματα που κατευθύνουν τον ήλιο εντός των ναών, που μόλις χρειάζονται για την ανάγνωση του χώρου και των αγιογραφιών, τα περιορισμένα αυτά ανοίγματα, προφυλάσσουν τους πιστούς από το να είναι εκτεθειμένοι στο γύρω δομημένο κοσμικό περιβάλλον. (SLIDES 20 - 45)

Εποχή Τόλμης 1960-1974

(46) Η εποχή αυτή, δηλαδή μεταξύ της Κυπριακής ανεξαρτησίας το 1960 και της εισβολής το 1974, έχει χαρακτηριστεί ως η χρυσή εποχή για την Μοντέρνα Αρχιτεκτονική της Κύπρου. Παραδείγματα είναι τα Γυμνάσια του Κύκκου, το Υπουργείο Εργασίας, το Μέγαρο Ζήνα Γκάνθερ, το Κτίριο Γαβριηλίδη, και κατοικίες των αείμνηστων Σταύρου Οικονόμου, Τάκη Ζεμπύλα, Νεοπτόλεμου Μιχαηλίδη και άλλων. Εντός αυτού του σχετικά σύντομου διαστήματος, οικοδομήθηκαν ελάχιστοι Ελληνορθόδοξοι Ναοί οι οποίοι θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν σαν τολμηροί. (SLIDES 46 - 58)

Μπαίνοντας στον 21ον Αιώνα

(47) Συνεχίζω τα αίτια της διάλεξης με κάποια σύγχρονα, θα έλεγα πολύ προκλητικά, παραδείγματα προτάσεων από συνάδελφους και φοιτητές για τα δικά σας προσωπικά σχόλια και συμπεράσματα. (SLIDES 48 - 65)

Θα ήθελα να καταλήξω με δύο πολύ πρόσφατες Κυπριακές φοιτητικές μελέτες του Τμήματος Αρχιτεκτονικής του Πανεπιστημίου Κύπρου που μπορεί να μην έχουν να κάνουν απευθείας με την Βυζαντινή παράδοση -- δυσκολεύτηκα να βρω άλλες πρόσφατες φοιτητικές μελέτες και αυτό με προβλημάτισε -- αλλά που μπορούν να σηματοδοτούν τι σκέφτονται οι νέοι μας, για το πώς αντιμετωπίζουν ή όχι, την αρχιτεκτονική έκφραση της θρησκείας στον τόπο τους στον 21ο αιώνα. (SLIDES 64 - 71)

(72) Τελειώνοντας, και με τις ευχαριστίες μου για την παρουσία όλων εδώ, θα ήθελα να σας αφήσω με κάποιες απλές προσωπικές σκέψεις, σαν συνεισφορά μου στο διάλογο που ξεκινούμε ή που συνεχίζουμε απόψε.

(73) & (74) CHALLENGE STATEMENT / Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Πρόκληση και Ελπίδα

Ο κόσμος της Κύπρου ιστορικά ήταν επινοητικός και ανοικτός σε νέες ιδέες σε πολλούς τομείς συμπεριλαμβανομένης και της αρχιτεκτονικής. Αυτές οι ιδέες, που συχνά χαρακτηρίστηκαν σαν μοντέρνες και θεωρήθηκαν ριζοσπαστικές για την εποχή τους, έγιναν αποδεκτές από τους Κύπριους και στο παρελθόν υλοποιήθηκαν μέσα από την

κατασκευή μιας ποικιλίας κτισμάτων για κατοικία, εργασία, εκπαίδευση, μόρφωση και λατρεία.

Καθώς δημιουργούμε νέους ναούς, απευθύνω έκκληση σε όλους όσους έχουν την ευθύνη και τους πόρους να ανοίξουν περισσότερο τις πόρτες μέσα από τις οποίες οι Κύπριοι αρχιτέκτονες, και ιδιαίτερα η νέα γενιά, θα μπορεί να εξερευνήσει ιδέες που θα οδηγήσουν σε μια σύγχρονη πρωτοποριακή εκκλησιαστική αρχιτεκτονική. Μια αρχιτεκτονική που θα αντλεί δύναμη από την ουσία των διδαγμάτων της ιστορίας, όχι από ρηχές αντιγραφές, και που θα είναι τόσο τολμηρή στον συμβολισμό της και δυνατή μέσα από την ανεπιτήδευτη γεωμετρική της πολυπλοκότητα, όσο οι αρχαίες, πανέμορφες Βυζαντινές εκκλησίες της Κύπρου.

Ευχαριστώ.

Θεοχάρης Δαυίδ

Λευκωσία, 26 Ιουνίου 2017

(76) CREDITS

(77) Q&A BACKGROUND IMAGE